Trafikutskottets betänkande 1987/88:5

om säkerheten för barn i bil m.m. (prop. 1987/88:33)

TU
1987/88:5

Sammanfattning

Bilbälte behöver för närvarande inte användas av den som inte har fyllt 15 år eller som är kortare än 150 cm.

Utskottet tillstyrker i proposition 1987/88:33 framlagt förslag om att alla som färdas i en bil skall använda bilbälte eller särskild skyddsanordning. Enligt förslaget skall ett barn fram till det år då det fyller sju år använda särskild skyddsanordning och därefter det ordinarie bilbältet. Vid vissa transporter skall dock bilbälte få användas i stället för särskild skyddsanordning. En förare som inte har gjort vad som ankommer på honom för att ett barn under 15 år använder särskild skyddsanordning eller bilbälte skall kunna dömas till böter.

Det föreslagna kravet föreslås gälla såväl vid privata transporter som vid skolskjutsning.

I propositionen redovisas också överväganden i fråga om införande av stopplikt vid stillastående skolskjuts. Sådan stopplikt förordas dock inte i propositionen och inte heller av utskottet.

Utskottet avstyrker yrkandena i de motioner som har väckts.

Vpk-ledamoten reserverar sig mot utskottets beslut att tillstyrka att undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn skall få gälla vid tillfällig förhyrning av bil (res. nr 1) och mot att utskottet inte stöder ett krav på att bilbälteskuddar skall tillhandahållas i taxibilar för barn i åldrar upp till tio år (res. nr 2). Vpk-ledamoten reserverar sig också mot utskottets beslut att tillstyrka att förare i yrkesmässig persontrafik skall vara undantagna från straffrätsligt ansvar för att personer under 15 år använder särskild skyddsanordning eller bilbälte (res. nr 3) samt mot att utskottet inte tillstyrker krav på att alla barn vid skolskjutsning i buss skall ha sittplatser (res. nr 4) och krav på att all skolskjutsning skall vara en obligatorisk uppgift för kommunerna och att statsbidrag skall utgå till skolskjutsningen (res. nr 5).

M-ledamöterna har avgett ett särskilt yttrande i frågan om stopplikt vid stillastående skolskjuts.

1 *Riksdagen 1987/88. 15 saml. Nr 5*

Propositionens hemställan

I proposition 1987/88:33 hemställer regeringen (kommunikationsdepartementet) att riksdagen godkänner de riktlinjer som i propositionen har angetts för användning av särskilda skyddsanordningar och bilbälten och för det straffrättsliga ansvaret.

Vidare bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen har anförts i övrigt.

Motionerna

1987/88:T2 av Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att stopplikt vid stillastående skolskjuts skall införas fr.o.m. den 1 april 1988.

1987/88:T3 av Margareta Persson (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att barn fr.o.m. det år barnet fyller sju år skall använda den ordinarie bilbältesutrustningen eller särskild skyddsanordning,

2. att riksdagen beslutar att vårdnadshavaren skall åläggas att se till att särskilda skyddsanordningar finns även vid leasingförfarande,

3. att riksdagen beslutar att den eller de som regelmässigt har hand om barnet skall jämställas med vårdnadshavaren när det gäller skyldighet att se till att skyddsutrustning finns,

4. att riksdagen beslutar att kommunerna skall ha rätt att bevilja dispens endast under en kort övergångsperiod,

5. att riksdagen beslutar att det skall finnas sittplatser för alla barn när skoltransporten sker i vanlig buss,

6. att riksdagen beslutar att uttala att nyinvesteringar i speciella fordon för skoltransporter får göras endast om dessa har bälten.

1987/88:T4 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den aviserade lagtexten skall innehålla krav på att taxi och skolskjutsar skall tillhandahålla bilbälteskuddar,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att inititiativ snarast tas för att förbättra säkerheten i bil för barn under sju år,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ansvaret för yrkesförare,

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den aviserade lagtexten, vad det gäller skolskjutsar, skall innehålla en tvingande skrivning om att det är huvudmännens skyldighet att anlita fordon som är utrustade med bilbälten för samtliga passagerare,

5. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om skyldighet för kommunerna att tillhandahålla en bra fungerande skolskjutsverksamhet med hög säkerhet för eleverna, samt att behovet av eventuellt statsbidrag för detta undersöks,

6. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att tidpunkt för ikraftträdandet blir den 1 mars 1988 för samtliga i propositionen föreslagna bestämmelser.

Bakgrund

Om *utrustning med bilbälten* gäller enligt 11 § fordonskungörelsen (1972:595, FK) att personbil och lätt lastbil skall vara utrustade med bilbälten avsedda för förarplatsen och varje passagerarplats. I tung lastbil skall finnas fästpunkter för bilbälten.

Trafiksäkerhetsverket (TSV) har i verkets föreskrifter om bilbälten (TSVFS 1985:24) bl.a. föreskrivit att bilbälte inte behövs för sittplats i framsäte i personbil av 1968 eller tidigare års modell och för sittplats i baksäte i sådan bil av 1969 eller tidigare års modell. För personbil och lätt lastbil gäller enligt TSV:s föreskrifter att bilbälte inte behövs för sittplats på längsgående säte, på bakåtvänt säte eller på klaffsits och inte heller för mittplats i säte i fordon av 1983 eller tidigare års modell vars sätesbredd är mindre än 1350 mm.

Överträdelse av bestämmelserna om utrustning med bilbälte kan bestraffas med böter, högst 1 000 kr.

Krav på att bil skall vara försedd med särskilda skyddsanordningar för barn – såsom babystol, bilbarnstol, bältesstol och bälteskudde – finns inte. Vissa av skyddsanordningarna förutsätter användning i kombination med befintligt bilbälte, andra förutsätter inte detta.

Den 1 januari 1975 infördes i vägtrafikkungörelsen (1972:603, VTK) bestämmelser med krav på *användning av bilbälte* i framsäte på bil (117 a §). Fr.o.m. den 1 juli 1986 utsträcktes kravet på användning av bilbälte genom en ändring i 117 a § VTK (SFS 1986:16) till att även avse baksäte. Kravet på bilbältesanvändning omfattar dock inte barn under 15 år m.fl.

Enligt 117 a § VTK skall sålunda den som färdas i en personbil, en lätt lastbil eller en buss på en sådan sittplats som är utrustad med bilbälte använda bältet, om han har fyllt 15 år och har en längd av minst 150 cm. Vissa undantag från kravet finns dock. Bl.a. behöver bilbälte inte användas av föraren i yrkesmässig trafik för personbefordran eller när det finns medicinska hinder enligt läkarintyg som har utfärdats före färden. Den som bryter mot bestämmelserna kan dömas till böter, högst 1 000 kr.

Särskilda bestämmelser om krav på fordon och användning av bilbälte m.m. har meddelats i fråga om sådan *skolskjutsning* för elever i förskola, grundskola, gymnasieskola eller motsvarande skola som ordnas av det allmänna. Skolskjutsningen utförs vanligen med anlitande av entreprenörer med tillstånd till yrkesmässig beställningstrafik för persontransporter. De grundläggande bestämmelserna finns i förordningen (1970:340) om skolskjutsning. Verkställighetsföreskrifter m.m. finns i huvudsak i TSV:s föreskrifter om skolskjutsning (TSVFS 1986:99). Bl.a. gäller för närvarande följande.

Personbil och buss skall vara godkända vid lämplighetsbesiktning för att få användas för icke yrkesmässig skolskjutsning. För yrkesmässig skolskjutsning gäller krav på godkännande vid lämplighetsbesiktning beträffande buss.

Medgivande kan lämnas – när det gäller både yrkesmässig skolskjutsning som ordnas av det allmänna och icke yrkesmässig sådan trafik – till att i

personbil eller buss får befordras flera mindre barn än det antal vuxna personer för vilka fordonet är godkänt.

I tillägg till bestämmelserna i VTK om användning av bilbälte gäller att vid skolskjutsning med personbil passagerare får befordras i framsätet endast om de använder bilbälte och att bilbälte bör användas i baksäte även av elever som enligt 117 a § VTK inte är skyldiga att använda bilbälte. Vid befordran av elev med en längd mindre än 150 cm bör bälteskudde, bältesstol eller liknande anordning användas. För förseelser mot de refererade föreskrifterna om skolskjutsning kan föraren och den som har bedrivit skolskjutsningen straffas med böter.

Med hänsyn till att fråga om införande av stopplikt vid stillastående skolskjuts har aktualiserats i ärendet kan här nämnas att fordonsförare enligt 61 § VTK skall hålla en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet bl.a. när fordonet närmar sig spårvagn, buss eller skolskjuts som har stannats för passagerarnas på- eller avstigning.

Andra trafikanter uppmärksammas på att ett fordon är ett skolskjutsfordon genom att det skall vara försett med särskild utmärkning som utvisar användningen för skolskjutsning och genom att blinklyktor skall tändas då fordonet befinner sig ca 100 meter från den plats där det skall stannas för på- eller avstigning. Blinklyktorna skall släckas när fordonet lämnar platsen.

Regeringens beslut att fr.o.m. den 1 juli 1986 utvidga kravet på användning av bilbälte till att även avse baksäte föregicks av att förslag i frågan framlades för och behandlades av riksdagen (prop. 1985/86:62, TU 7, rskr. 94). Föredragande departementschefen framhöll att vissa frågor dock måste klaras ut innan ett obligatorium i fråga om bältesanvändning kunde utvidgas till att omfatta även barn under 15 år och förutskickade att en arbetsgrupp skulle se över dessa frågor.

Den därefter inom kommunikationsdepartementet tillsatta arbetsgruppen – i vilken representanter för departementet, TSV, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har ingått – redovisade i april i år sitt uppdrag i rapporten Barn i bil. Rapporten har remissbehandlats.

På grundval av förslag i rapporten Barn i bil och remissbehandlingen av denna läggs i proposition 1987/88:33 nu fram förslag till riktlinjer för användning av särskilda skyddsanordningar och bilbälten när det gäller barn och personer som är kortare än 150 cm och för det straffrättsliga ansvaret för att barnen använder skyddsanordningarna eller bilbältena. Vidare redovisar föredragande departementschefen i propositionen sin syn på en av arbetsgruppen behandlad fråga om införande av stopplikt vid stillastående skolskjuts.

Föredraganden anmäler att han – om propositionsförslagen godtas – avser att återkomma till regeringen med förslag till de författningsändringar som behövs.

Utskottet

I det följande behandlar utskottet i särskilda huvudavsnitt vad som i propositionen och motionerna föreslås som riktlinjer beträffande privata transporter resp. skolskjutsning samt ärendet i övrigt.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt de i propositionen framlagda förslagen till riktlinjer skall barn fram till det år då barnet fyller sju år använda särskild skyddsanordning då det färdas som passagerare i personbil. De särskilda skyddsanordningarna skall ha godkänts vid provning. Tills vidare får dock även icke godkänd utrustning användas. TSV skall utfärda föreskrifter om normer för provning och godkännande och att överväga från vilken tidpunkt som krav på användning av endast godkänd och märkt skyddsutrustning skall gälla.

Vid vissa transporter där särskild skyddsanordning inte finns tillgänglig skall barn som inte har fyllt sju år få använda det ordinarie bilbältet i stället. Dessa fall skall vara begränsade till transporter som förekommer sällan.

Fr.o.m. det år då barnet fyller sju år skall det enligt de föreslagna riktlinjerna använda den ordinarie bilbältesutrustningen.

För situationer då fler barn behöver transporteras än vad antalet vuxenplatser medger förordas att skyddsanordning i form av s.k. dubbelkudde används. Dubbelkudden, som är försedd med två höftbälten, monteras på mittplats i baksäte.

Det föreslås vidare att det generella undantaget för kortväxta vuxna personer (under 150 cm) från plikten att använda bilbälte slopas.

Med hänsyn till att krav på utrustning med bilbälte på mittplats i baksäte inte gäller för vissa personbilar av äldre årsmodell skall passagerare i baksäte i första hand använda ledig sittplats som har bilbälte.

Då ett barn under 15 år inte kan straffrättsligt ställas till ansvar om det bryter mot gällande regler föreslås att straffrättsligt ansvar skall ligga på föraren för att barn som färdas som passagerare i bil använder särskild skyddsanordning eller bilbälte. Föraren skall kunna straffas om han underlåter att göra vad som ankommer på honom för att se till att bälte eller skyddsanordning används. Straffet föreslås vara böter, högst 1 000 kr.

Nya bestämmelser om barns användning av särskilda skyddsanordningar och bilbälten vid privata transporter, som är grundade på de föreslagna riktlinjerna, föreslås träda i kraft den 1 april 1988. Enligt föredragande departementschefen har både TSV och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) beredskap att informera om nya regler på området.

Motionsförslagen och utskottets ställningstaganden

Inte i någon av motionerna framförs erinran mot huvuddragen i de i propositionen föreslagna riktlinjerna beträffande privata transporter. Däremot tas olika detaljfrågor upp i motionsyrkanden. Utskottet vill som bakgrund till den fortsatta behandlingen av de föreslagna riktlinjerna framhålla att utskottet godtar huvuddragen i desamma.

I motion T3 (s) påpekas i fråga om *användning av bilbälte från sjuårsåldern* att barn i sjuårsåldern är mycket olika i sin fysiska mognad och att ett vanligt bilbälte därför inte ger ett nödvändigt skydd för alla barn i denna ålder. Barn upp till tioårsåldern som färdas som passagerare i personbil bör enligt motionären ha rätt att använda särskild skyddsanordning, när behov av

sådan finns. Motionären begär (yrkande 1) därför att som riktlinje rörande barn fr.o.m. det år barnet fyller sju år skall gälla att barnet skall använda den ordinarie bilbältesutrustningen *eller särskild skyddsanordning.*

Nordiskt trafiksäkerhetsråd (NTR) – som är ett kontakt-, samordnings- och planläggningsorgan för trafiksäkerhetsarbetet i Norden – har låtit undersöka metoder för att skydda barn i bilar m.m. Resultatet av undersökningarna redovisades i NTR:s tidigare i år till de nordiska trafiksäkerhetsministrarna överlämnade rapport (nr 45) Børns sikkerhed i biler, vilken arbetsgruppen har haft som underlag för sina överväganden. Föredraganden framhåller att enligt NTR:s rapport det ordinarie bilbältet ger ett gott skydd för barn från sjuårsåldern och att barn vid denna ålder är tillräckligt fysiskt utvecklade för att bilbältet skall kunna fungera på avsett sätt. Enligt utskottets mening bör sjuårsåldern därför kunna godtas som den ålder då barn skall börja använda det ordinarie bilbältet. I många fall har barn före denna ålder använt skyddsanordning som har varit kombinerad med det ordinarie bilbältet. Det finns inte något som hindrar att barn, som vid sjuårsåldern inte har nått lika långt i den fysiska utveckling som jämnåriga har, fortsätter att använda skyddsanordningen i kombination med ordinarie bilbälte. Föredraganden framhåller också att barn över sjuårsåldern bör fortsätta att använda exempelvis bälteskudde där detta är lämpligt. Utskottet tillstyrker sålunda propositionens förslag om att barn fr.o.m. det år barnet fyller sju år skall använda den ordinarie bilbältesutrustningen. Här aktuellt motionsyrkande avstyrks därmed.

I propositionen anges taxitransport, transport vid vilken annan än vårdnadshavaren använder sin bil för att skjutsa barn samt fall då vårdnadshavaren har tillfälligt lånat eller hyrt en bil som exempel på sådana transporter vilka förekommer sällan och för vilka bör medges *undantag från det föreslagna kravet att barn fram till det år de det fyller sju år skall använda särskild skyddsanordning* då det färdas som passagerare i personbil. Barn skall som nämnts använda det ordinarie bilbältet i sådana fall.

Frågor om undantag från det föreslagna kravet har tagits upp i motionerna T3 (s) och T4 (vpk).

I motion T3 (s) anförs bl.a. att – om t.ex. en dagbarnvårdare använder sin egen bil för att skjutsa barn – samma krav bör ställas på dagbarnvårdaren att tillhandahålla skyddsanordning för barn som enligt propositionen skall ställas på barnets/barnens vårdnadshavare. Motionären begär (yrkande 3) därför att den som regelmässigt har hand om barn skall jämställas med vårdnadshavaren när det gäller skyldighet att se till att skyddsanordning för barn finns i bilen.

Liksom föredraganden anser utskottet att undantag bör få medges endast i ett begränsat antal situationer från kravet på att barn fram till det år då barnet fyller sju år skall använda särskild skyddsanordning. En situation av det slag att undantag bör kunna medges bör i överensstämmelse med vad föredraganden föreslår vara fall då annan än vårdnadshavaren använder sin bil för transport av barn. Utskottet tillstyrker således propositionen i här aktuell del.

För fall då en dagbarnvårdare ofta har att skjutsa barn som han/hon har

hand om – t.ex. till och från badplats/badhus – förutsätter utskottet att barnets vårdnadshavare eller dagbarnvårdarens eventuella huvudman ordnar med att särskild skyddsanordning kan tillhandahållas om dagbarnvårdaren inte själv disponerar sådan. Utskottet utgår från att behovet av särskild skyddsanordning i fall av detta slag tillgodoses efter vad som uppfattas som lägligt och lämpligt utan detaljreglering. Här aktuellt yrkande i motion T3 (s) torde därför kunna lämnas utan någon riksdagens särskilda åtgärd.

I motion T3 (s) framförs vidare ett yrkande (yrkande 2) som syftar till att kravet på särskild skyddsanordning skall uppfyllas både vid tillfällig förhyrning av en bil och vid förhyrning för längre tid.

Utskottet anser – liksom föredraganden – att det inte kan krävas att vårdnadshavaren anskaffar särskild skyddsanordning för barn i fall då han/hon tillfälligt lånar eller hyr en bil. Propositionsförslaget om undantag för en sådan situation tillstyrks således och motionsyrkandet i den del som det avser tillfällig förhyrning av bil avstyrks. Enligt utskottets mening torde det finnas anledning att räkna med att biluthyrningsföretag kommer att tillhandahålla särskilda skyddsanordningar för barn som medel i konkurrensen om kunderna.

Av den i propositionen föreslagna huvudregeln om särskilda skyddsanordningar för barn följer att sådana skyddsanordningar skall användas av barn i bilar som förhyrs för längre tid (leasing). Motionsyrkandet i denna del kan därför lämnas utan särskild åtgärd.

I propositionen föreslås som nämnts att *taxi* skall vara undantaget från det föreslagna kravet på särskild skyddsanordning för barn. Det föreslås också att förare i yrkesmässig persontrafik inte skall åläggas ett straffrättsligt ansvar för att personer under 15 år använder bilbältet i motsats till vad som föreslås gälla för andra förare. Det kan i detta sammanhang påpekas att varken taxiförare eller andra bilförare i dag har ett straffrättsligt ansvar för att passagerare använder bilbälte under färd.

I motion T4 (vpk) föreslås krav på att bilbälteskuddar skall tillhandahållas i taxibilar för barn i åldrarna upp till tio år som komplement till bilbältena (del av yrkande 1) samt att yrkesförare skall ges ett straffrättsligt ansvar för att samtliga passagerare använder särskild skyddsanordning eller bilbälte, dock att undantag skall få medges beträffande barn som är så litet att det inte kan använda bälteskudde eller bilbälte (yrkande 3).

Enligt utskottets mening bör taxi, som föredraganden framhåller, inte ha krav på sig att tillhandahålla olika varianter av skyddsutrustning för mindre barn. Propositionsförslaget om undantag för taxitransporter från krav på särskild skyddsanordning för barn tillstyrks därför. Här aktuell del av yrkande 1 i motionen avstyrks därmed.

Att nu lägga ett straffrättsligt ansvar på taxiförare och andra förare i yrkesmässig persontrafik för att särskild skyddsanordning eller bilbälte används av passagerare – vare sig passageraren är under 15 år eller äldre – är utskottet inte berett att förorda. Utskottet tillstyrker således propositionsförslaget om undantag från straffrättsligt ansvar för förare i yrkesmässig persontrafik och avstyrker yrkande 3 i motion T4 (vpk).

Utskottet tillstyrker propositionsförslaget om att nya bestämmelser om privata transporter skall träda i kraft den 1 april 1988. Förslag (del av yrkande 6) i motion T4 (vpk) att *ikraftträdandetidpunkten* skall bestämmas till den 1 mars 1988 – vilket arbetsgruppen hade föreslagit – avstyrks således.

De i propositionen föreslagna *riktlinjerna i övrigt beträffande privata transporter* har inte föranlett någon erinran från utskottets sida.

I motion T4 (vpk) framförs (yrkande 2) ett förslag som syftar till att regeringen skall undersöka om initiativ krävs för att *landstingens service med spädbarnsstolar* skall nå alla berörda föräldrar.

Enligt vad utskottet under hand har inhämtat hjälper alla landsting för närvarande till med att alla nyblivna föräldrar som så önskar skall kunna disponera spädbarnsstolar för barnen fram till dess barnen uppnår ungefär ettårsåldern. Inom vissa landsting lånar man sålunda på förlossningsavdelningar, mödravårdscentraler och barnavårdscentraler ut sådana stolar. Inom andra landsting lämnar landstingen bidrag till kostnaden för förhyrning av stolarna.

Mot bakgrund av den lämnade redogörelsen och av att Landstingsförbundet i yttrande över arbetsgruppens rapport har angivit att landstingen har en positiv inställning till att tills vidare fortsätta med servicen till nyblivna föräldrar beträffande spädbarnsstolar bör det här aktuella motionsförslaget inte föranleda något initiativ från riksdagens sida. Det avstyrks sålunda.

Riktlinjer beträffande skolskjutsning

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt de i propositionen framlagda förslagen till riktlinjer skall vid skolskjutsning med personbilar – inkl. personbilsregistrerade småbussar (dvs. småbussar som är inrättade för att ta högst åtta passagerare) – såväl förare som passagerare använda bilbälte på plats där sådant finns.

Fordonets ordinarie bältesutrustning får kompletteras med en särskild anordning så att antalet platser med bälte utökas. Som exempel på en sådan anordning nämns dubbelkudde.

Det förordas att de föreslagna riktlinjerna för bältesanvändning skall gälla även för skolskjutsning inom förskolans ram och transporter av barn på daghem och familjedaghem i den mån transporterna faller inom ramen för skolskjutsförordningen. Föredraganden framhåller att självfallet bör liksom vid privata transporter och övrig skolskjutsverksamhet strävan vara att genom exempelvis bälteskuddar nå så hög skyddsverkan som möjligt.

Det straffrättsliga ansvaret för att barnen vid skolskjutsning är fastsatta med bilbälte föreslås ligga på föraren.

Det föreslagna kravet på användning av bilbälte vid skolskjutsning bör enligt propositionen träda i kraft den 1 augusti 1988.

Erinran mot huvuddragen i de i propositionen föreslagna riktlinjerna beträffande skolskjutsning framförs inte heller i någon av motionerna. Däremot tas också härvidlag olika detaljfrågor upp i motionsyrkanden. Utskottet vill även här som bakgrund till den fortsatta behandlingen av de föreslagna riktlinjerna framhålla att utskottet godtar huvuddragen i desamma.

I motion T3 (s) anförs att man ibland skjutsar så många barn i vanliga bussar som används för skolskjutsning att barn måste stå under hela eller delar av resan. Motionären begär därför (yrkande 5) att det skall krävas att det finns *sittplatser för alla barn, när transporten sker i vanlig buss*. Kritik mot att barn kan vara hänvisade till ståplatser framförs också i motion T4 (vpk). I denna motion kritiseras vidare det förhållandet att tre-fyra barn kan vara hänvisade att sitta på ett säte som för vuxna enbart är ett dubbelsäte.

Genom sin storlek och tyngd ger en buss en viss säkerhet i trafiken för passagerarna. Denna fördel med buss som skolskjutsfordon får anses uppväga sådan mindre komfort under färden som påtalas i motionerna. Med hänsyn härtill och till att man måste ha förståelse för att ståplatser och sätenas kapacitet av ekonomiska skäl måste utnyttjas vid skolskjutsning är utskottet inte berett att förorda något riksdagens initiativ i här aktuell fråga. Motionsyrkandet avstyrks således.

I motion T4 (vpk) vänder sig motionärerna mot att föredraganden inte föreslår att krav skall ställas på att bilbälten skall finnas vid mellansätena (klaffsitsar) i *s.k. långa taxibilar* samt vid passagerarplatser i *vanliga bussar* och *mindre bussar med specialinredning*, dvs. mindre bussar i vilka inretts fler passagerarplatser än ursprungligt antal. Motionärerna begär (yrkande 4) bestämmelser om att skolhuvudmännen skall vara skyldiga att för skolskjutsning använda sig av fordon som är utrustade med bilbälten för samtliga passagerare.

Enligt propositionen arbetar man inom TSV med frågan om hur mellansätena i långa taxibilar, som är vanliga som skolskjutsfordon på landsbygden, skall kunna förses med bilbälten. Innan detta arbete är klart är det som föredraganden framhåller inte möjligt att ställa krav på bältesanvändning för de personer som sitter på mellansätena. Vanliga bussar ger genom sin storlek och tyngd en viss säkerhet i trafiken. Detta jämte praktiska problem med bilbälten vid t.ex. på- och avstigningar vid hållplatser gör att utskottet inte heller härvidlag kan ansluta sig till motionskravet. Vad nu sagts gäller också i fråga om mindre bussar med specialinredning. Härtill kommer att bussar som används i yrkesmässig trafik enligt föreskrifter av TSV skall vara försedda med förstärkningar av frontpartiet och av vänstra långsidan för att minska risken för skador på passagerare och fordon vid en kollision. Utskottet godtar föredragandens ståndpunkt att inte föreslå bälteskrav i här aktuella sammanhang och avstyrker således motionsyrkandet.

I motion T4 (vpk) begärs (del av yrkande 1) att bestämmelserna om skolskjutsning skall innehålla krav på att *bilbälteskuddar* som komplement till bilbältena skall tillhandahållas i skolskjutsar för barn upp till tioårsåldern.

I likhet med föredraganden vill utskottet framhålla att komplettering med bälteskuddar bör göras i skolskjutsfordon i de fall det går att ordna. Det finns enligt utskottets mening anledning räkna med att sådan komplettering också kommer att göras. Enligt föredraganden har på vissa håll i landet överenskommelser i frågan redan träffats mellan skolmyndigheter och transportentreprenörer. Motionsyrkandet torde således kunna lämnas utan någon särskild åtgärd av riksdagen.

Om skolskjutsning inom förskolans ram och transporter av barn på daghem och familjedaghem anför föredraganden att – om dessa transporter tillhör tillämpningsområdet för förordningen (1970:340) om skolskjutsning – transporterna bör regleras på samma sätt som skolskjutsning inom den ordinarie skolans ram. Behovet av komplettering till det ordinarie bilbältet med framför allt bälteskuddar bör enligt föredraganden lösas med beaktande även av praktiska skäl utan kravbunden reglering och självfallet gäller här liksom vid privata transporter och övrig skolskjutsverksamhet att strävan skall vara att genom exempelvis bälteskuddar nå så hög skyddsverkan som möjligt. Utskottet har inte något att erinra mot vad föredraganden sålunda anför.

För närvarande används i skolskjutsning *personbilsregistrerade småbussar i vilka har inmonterats s.k. skolskjutsinredningar,* som möjliggör transport av ett stort antal barn men som vanligen saknar bilbälten. Klassificering av dessa fordon som personbilar grundas på ett beslut av regeringen år 1969. I fordon av detta slag torde det föreslagna bälteskravet beträffande personbilsregistrerade småbussar inte komma att uppfyllas. För att inte skolskjutsningsmöjligheterna i kommunerna i onödan skall reduceras i det korta perspektivet föreslår föredraganden att dispens skall kunna meddelas så att fordonen kan användas även sedan de nya bestämmelserna har trätt i kraft. Dispens skall dock kunna lämnas endast beträffande sådana fordon som har lämplighetsbesiktigats dessförinnan. Fordonen med s.k. skolskjutsinredningar bör emellertid enligt föredraganden successivt utmönstras och några nya sådana fordon bör enligt honom inte tas i bruk. Det förutskickas att TSV skall ha att följa utvecklingen och utfärda de regler som behövs.

I motion T3 (s) begärs (yrkande 4) att dispens för användning av här aktuella fordon skall få meddelas för högst ett par år.

Utskottet anser att fordon med skolskjutsinredningar bör få användas under en övergångstid men är inte berett att förorda viss tidpunkt vid vilken en dispensmöjlighet bör upphöra. Utskottet förutsätter emellertid att kommunerna kommer att så snart som möjligt använda sig av sådana entreprenader för skolskjutsning i vilka de nya bälteskraven blir tillgodosedda. Utskottet tillstyrker således vad som förordas i propositionen i här aktuellt avseende och avstyrker motionsyrkandet.

I motion T3 (s) begärs (yrkande 6) att riksdagen skall uttala att *nyinvesteringar i speciella fordon för skolskjutsning* får, efter det nya bestämmelser om skolskjutsning har trätt i kraft, göras endast i fordon som har bilbälten.

Enligt utskottets mening tillgodoses motionsyrkandets syfte av det före-

slagna nya kravet på bältesanvändning vid skolskjutsning. Motionsyrkandet bör därför inte föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd.

I motion T4 (vpk) föreslås (del av yrkande 6) att *ikraftträdandetidpunkten* för det föreslagna nya kravet på användning av bilbälte vid skolskjutsning skall bestämmas till den 1 mars 1988 såsom i motionen har föreslagits beträffande nya bestämmelser om användning av särskild skyddsanordning eller bilbälte vid privata transporter. Motionärerna anser att samtliga nya bestämmelser om användning av bilbälten m.m. bör träda i kraft vid samma tidpunkt.

Med hänsyn till att skolskjutsning upphandlas läsårsvis ansåg arbetsgruppen att det var lämpligt att nya regler beträffande skolskjutsning fick träda i kraft den 1 augusti 1988, dvs. vid början av ett nytt läsår. Som ovan har redovisats föreslås i propositionen – med samma motivering som arbetsgruppens – att tidpunkten för ikraftträdandet skall bestämmas till den 1 augusti 1988. Utskottet anser också att denna är en lämplig tidpunkt. Utskottet tillstyrker sålunda propositionsförslaget och avstyrker motionsyrkandet.

De i propositionen föreslagna *riktlinjerna i övrigt beträffande skolskjutsning* har inte föranlett någon erinran från utskottet. Som föredraganden framhåller får de föreslagna riktlinjerna för skolskjutsning betraktas som den miniminivå som bör krävas.

I motion T4 (vpk) tas upp fråga om *skyldighet för kommunerna att anordna skolskjutsning och om statsbidrag* för denna verksamhet. Motionärerna anför att det i dag föreligger en stor skillnad mellan kommunerna när det gäller skolskjutsverksamheten och att denna skillnad beror på hur mycket kommunerna satsar ekonomiskt på verksamheten. För att eleverna skall få tillgång till en väl fungerande skolskjutsverksamhet med hög säkerhet begär motionärerna (yrkande 5) att skyldighet skall åläggas kommunerna att tillhandahålla en skolskjutsverksamhet som har detta syfte och att behovet av statsbidrag för detta skall undersökas.

Enligt skollagen (1985:1100) 4 kap. 17 § skall kommun inom ett elevområde kostnadsfritt tillhandahålla skolskjuts för eleverna i sin grundskola, om skolskjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, fysiskt handikapp hos elev eller någon annan särskild omständighet.

Utskottet är inte berett att förorda att skyldighet skall åläggas kommunerna att tillhandahålla skolskjutsning utöver vad som följer av bestämmelserna i skollagen. Enligt utskottets mening finns det inte någon anledning till anmärkning mot den skolskjutsverksamhet som kommunerna bedriver utan sådan skyldighet.

I fråga om stöd för gymnasieelevers resor vill utskottet hänvisa till att statsbidrag enligt bestämmelser i förordningen (1983:599) om statsbidrag till vissa elevresor kan utgå till länshuvudman för kollektiv persontrafik för resor som företas av bl.a. elever i gymnasieskolan mellan bostaden och skolan, där färdvägen är minst sex kilometer. Utskottet är inte berett att förorda att statligt stöd för skolelevernas resor mellan bostad och skola skall utgå därutöver.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Stopplikt vid stillastående skolskjuts har i diskussionen härom motiverats med att stopplikten torde minska olycksrisken för skolskjutspassagerare som rusar ut på vägen i närheten av ett skolskjutsfordon. Stopplikten skulle nämligen innebära att fordon oavsett färdriktning inte skulle få passera ett skolskjutsfordon som har stannats med föreskrivna blinklyktor tända.

Under tidsperioden 1980–1985 har enligt propositionen nio barn omkommit vid skolskjutsning. Av dessa har tre dödats i samband med på- eller avstigning. Uppgifter om hur många barn som har skadats vid skolskjutsning saknas enligt propositionen.

Arbetsgruppen – som hade haft en promemoria av TSV om stopplikt vid stillastående skolskjuts som underlag för sina överväganden i frågan – anförde att en sådan plikt skulle kunna leda till vissa förhållanden som kunde inverka negativt på säkerheten såväl för skolbarnen som för andra trafikanter.

Stopplikten skulle enligt arbetsgruppen skapa en falsk säkerhet hos skolbarnen, en säkerhet som inte finns på samma sätt då de åker med andra fordon än skolskjutsfordon. Det skulle vara svårt för barnen att ändra beteende med hänsyn till vilket fordon – skolskjuts eller ej skolskjuts – de har stigit av. Barnen borde därför lära sig ett beteende oavsett vilket fordon de åker i.

Det förhållandet att det framför allt i landsbygdskommuner förekommer olika blandformer mellan renodlad kollektivtrafik och skolskjutstrafik för transporter av skolbarn kunde enligt arbetsgruppen göra det ännu svårare för barnen att anpassa beteendet med hänsyn till vilket slags fordon de åker med.

En stopplikt kunde vidare enligt arbetsgruppen medföra komplikationer för andra trafikanter genom att trafikrytmen störs till följd av köbildning. Man kunde enligt arbetsgruppen också förvänta sig ett ökat antal omkörningar av skolskjutsfordon i rörelse.

Arbetsgruppens samlade bedömning var att stopplikt vid stillastående skolskjuts inte borde införas. Föredraganden anför att han finner arbetsgruppens bedömning riktig.

I motion T2 (m) begärs emellertid att stopplikt vid stillastående skolskjuts skall införas fr.o.m. den 1 april 1988. Motionären framhåller att det är helt nödvändigt med särskilda insatser för att söka begränsa riskerna för barn i samband med på- och avstigning av skolskjutsfordon med hänsyn till att ett antal barn har dödats i samband härmed och till att antalet barn som har skadats i samband med på- och avstigning enligt honom torde vara stort. Motionären avfärdar arbetsgruppens invändningar mot en stopplikt. Han påpekar att det främst är målsmännens och skolans uppgift att se till att barnen bibringas beteendet att alltid vara uppmärksamma i samband med att de stiger på eller av ett fordon och att skolskjutsarna till betydande del trafikerar ren landsbygd där nackdelarna för andra trafikanter med en stopplikt är mindre.

Utskottet instämmer i föredragandens och arbetsgruppens bedömning i frågan om införande av stopplikt vid stillastående skolskjuts och är således

inte berett att stödja motionsförslaget. Frågan bör dock följas närmare och utskottet konstaterar med tillfredsställelse att föredraganden i propositionen har förutskickat att TSV avses få ett uppdrag med detta syfte. I likhet med vad arbetsgruppen har gjort vill utskottet understryka vikten av att kommuner i samverkan med väghållare vid planering av turer och iordningställande av på- och avstigningsplatser för skolskjutsar fortsätter strävandena att uppnå högsta säkerhet för barnen.

Utskottet föreslår således att vad som anförs i propositionen om stopplikt vid stillastående skolskjuts lämnas utan erinran av riksdagen och att motionen avslås.

Vad som *i övrigt* anförs i propositionen föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

Riktlinjer beträffande privata transporter

1. beträffande *användning av bilbälte från sjuårsåldern*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T3 (s) yrkande 1 godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1987/88:33 i detta hänseende,

2. beträffande *undantag för annan än vårdnadshavare från krav på särskild skyddsanordning för barn*
att riksdagen

a) godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende,

b) lämnar motion 1987/88:T3 (s) yrkande 3 utan särskild åtgärd,

3. beträffande *undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid tillfällig förhyrning av bil*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T3 (s) yrkande 2 i denna del godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende,

4. beträffande *krav på särskild skyddsanordning för barn vid förhyrning av bil för längre tid*
att riksdagen lämnar motion 1987/88:T3 (s) yrkande 2 i återstående del utan särskild åtgärd,

5. beträffande *undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid taxitransporter, m.m.*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 1 i denna del godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende,

6. beträffande *undantag från straffrättsligt ansvar för förare i yrkesmässig persontrafik*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 3 godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende.

7. beträffande *ikraftträdandetidpunkt*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 6 i denna del godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseeende,

8. beträffande *föreslagna riktlinjer i övrigt för privata transporter*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende i den mån de inte omfattas av utskottets hemställan ovan,

9. beträffande *landstingens service med spädbarnsstolar*
att riksdagen avslår motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 2,

Riktlinjer beträffande skolskjutsning

10. beträffande *sittplatser för alla barn vid skolskjutsning i vanlig buss*
att riksdagen avslår motion 1987/88:T3 (s) yrkande 5,

11. beträffande *fråga om bilbälten i långa taxibilar, vanliga bussar och mindre bussar med specialinredning*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 4 godkänner vad i propositionen anförs i detta hänseende,

12. beträffande *bilbälteskuddar för barn upp till tioårsåldern*
att riksdagen lämnar motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 1 i återstående del utan särskild åtgärd,

13. beträffande *skolskjutsning inom förskolans ram och transporter av barn på daghem och familjehem*
att riksdagen lämnar utan erinran vad som anförs i propositionen i detta hänseende,

14. beträffande *dispens för användning av vissa småbussar*
att riksdagen

a) godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen om dispens för användning av småbussar med s.k. skolskjutsinredning,

b) avslår motion 1987/88:T3 (s) yrkande 4 om tid för vilken dispens bör få meddelas,

15. beträffande *krav på bilbälten i nya skolskjutsfordon*
att riksdagen lämnar motion 1987/88:T3 (s) yrkande 6 utan särskild åtgärd,

16. beträffande *ikraftträdandetidpunkt*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 6 i återstående del godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende,

17. beträffande *föreslagna riktlinjer i övrigt för skolskjutsning*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordas i propositionen i detta hänseende i den mån de inte omfattas av utskottets hemställan ovan,

18. beträffande *skolskjutsning som obligatorisk uppgift för kommunerna och statsbidrag härför*
att riksdagen avslår motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 5,

19. beträffande *stopplikt vid stillastående skolskjuts*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:T2 (m) lämnar utan erinran vad som anförs i propositionen i detta hänseende,

20. beträffande *ärendet i övrigt*
att riksdagen lämnar utan erinran vad som i övrigt anförs i propositionen.

Stockholm den 3 december 1987

På trafikutskottets vägnar

Birger Rosqvist

Närvarande: Birger Rosqvist (s), Rolf Clarkson (m), Olle Östrand (s), Sven-Gösta Signell (s), Gösta Andersson (c), Rune Johansson (s), Per Stenmarck (m), Margit Sandéhn (s), Sten-Ove Sundström (s), Hugo Bergdahl (fp), Görel Bohlin (m), Jarl Lander (s), Ingrid Hasselström Nyvall (fp), Rune Thorén (c) och Berit Larsson (vpk).

Reservationer

1. Undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid tillfällig förhyrning av bil (mom. 3)

Berit Larsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "om kunderna" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen bör man på vårdnadshavaren ställa krav på att han/hon skall svara för att särskild skyddsanordning finns i bil även om den förhyrs tillfälligt. Vårdnadshavaren bör kunna förhyra skyddsanordning i samband med förhyrning av bilen. Biluthyrningsföretag kan beräknas komma att hyra ut skyddsanordningar. Utskottet kan således inte tillstyrka att undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn skall kunna föreligga vid tillfällig förhyrning av bil. Utskottet ansluter sig således till motionsyrkandet i vad det avser tillfällig förhyrning av bil.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid tillfällig förhyrning av bil*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:T3 (s) yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

2. Undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid taxitransporter, m.m. (mom. 5)

Berit Larsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Det kan inte orsaka några större olägenheter för taxi att medföra bilbälteskuddar så att man vid behov kan förbättra säkerheten för barn upp till tioårsåldern som skall åka i taxibil. Såsom föreslås i här aktuell del av yrkande 1 i motion T4 (vpk) bör de nya bestämmelserna innefatta krav på att bilbälteskuddar vid behov skall tillhandahållas vid taxitransporter för barn upp till tio års ålder.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort har följande lydelse:

> 5. beträffande *undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid taxitransporter, m.m.*
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 1 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

3. Undantag från straffrättsligt ansvar för förare i yrkesmässig persontrafik (mom. 6)

Berit Larsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Att nu" och slutar med "motion T4 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det rimligt att även förare i yrkesmässig persontrafik skall ha ett straffrättsligt ansvar för att barn som färdas som deras passagerare använder särskild skyddsanordning eller bilbälte. Utskottet stöder sålunda det krav som framställs i yrkande 3 i motion T4 (vpk) om att sådant ansvar skall läggas på denna kategori förare.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

> 6. beträffande *undantag från straffrättsligt ansvar för förare i yrkesmässig persontrafik*
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

4. Sittplatser för alla barn vid skolskjutsning i vanlig buss (mom. 10)

Berit Larsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Genom sin" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Den kritik som framförs i motionerna mot att barn vid skolskjutsning i vanlig buss måste stå under färden eller dela på sittplatser för vuxna måste beaktas från både trafiksäkerhetssynpunkt och från komfortsynpunkt. I nya bestämmelser om skolskjutsning bör som föreslås i motion T3 (s) ingå krav på att alla barn skall ha sittplats när transporten sker i vanlig buss.

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *sittplatser för alla barn vid skolskjutsning i vanlig buss*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:T3 (s) yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

5. Skolskjutsning som obligatorisk uppgift för kommunerna och statsbidrag härför (mom. 18)

Berit Larsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Som påpekas i motion T4 (vpk) är det inte tillfredsställande att det i dag föreligger skillnader mellan kommunerna när det gäller verksamheten med skolskjutsning. Det är betänkligt när detta, som det också påpekas i motionen, inte i första hand beror på trafiksituationen eller på hur farlig skolväg barnen har utan på hur mycket kommunerna satsar ekonomiskt på verksamheten.

Enligt utskottets mening bör all skolskjutsning bli en obligatorisk uppgift för kommunerna, och kommunerna bör få statsbidrag till verksamheten. Förslag härom bör föreläggas riksdagen under nästa år. Utskottet ansluter sig således till här aktuellt yrkande i motion T4 (vpk).

Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

> 18. beträffande *skolskjutsning som obligatorisk uppgift för kommunerna och statsbidrag härför*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:T4 (vpk) yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

Stopplikt vid stillastående skolskjuts (mom. 19)

Rolf Clarkson, Per Stenmarck och Görel Bohlin (alla m) anför:

Det är som utskottet framhåller värdefullt att TSV följer frågan om införande av stopplikt vid stillastående skolskjuts. Vi utgår från att TSV även skall följa erfarenheterna från andra länder. Den i motion T2 (m) upptagna frågan om vem som skall bära ansvaret för att barn som inte är trafikmogna inte skall riskera att bli påkörda av annat fordon i samband med att de stiger på eller stiger av ett skolskjutsfordon är central i sammanhanget.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning 1
Propositionens hemställan 2
Motionerna 2
Bakgrund 3
Utskottet 4

Riktlinjer beträffande privata transporter 5
Propositionens huvudsakliga innehåll 5
Motionsförslagen och utskottets ställningstaganden 5
Riktlinjer beträffande skolskjutsning 8
Propositionens huvudsakliga innehåll 8
Motionsförslagen och utskottets ställningstaganden 9
Ärendet i övrigt 12
Hemställan 13
Reservationer 15
Särskilt yttrande 18

gotab Stockholm 1987 14038